

OHJE EKOLOGISEN KOMPENSAATION VALMISTELUUN

Suomen ympäristökeskuksen Ekologisen kompensaaion pilotointi -hanke on laatinut tämän ohjeen ja siihen liitteen yhdessä kuntatoimijoiden kanssa vuonna 2024 järjestetyssä työpajassa ja etätyöskentelyllä kuntien työn tueksi.

Ohjeen ja liitteen ovat toimittaneet Riku Lumiaro, Minna Pekkonen ja Liisa Varumo.

Suomen ympäristökeskus 29.8.2024

Tausta

Ekologinen kompensatio on Suomessa uusi, maailmalla jo pitkään käytössä ollut toimintatapa ihmisen aiheuttamien luontohaittojen hyvittämiseksi. Luontohaittoja aiheuttaa esimerkiksi rakentaminen ja muu maankäyttö.

[Ekologisessa kompensaatiossa](#) heikennyksen aiheuttaja, eli luonnonarvoja toiminnassaan heikentävä toimija, kuten kunta tai yritys, voi hyvittää toiminnastaan luontotyypille tai eliölajin elinympäristölle aiheutuvan heikennyksen. Hyvitys tehdään tuottamalla vastaavia luonnonarvoja toisaalla, heikennysalueen ulkopuolella. Hyvityksiä voi tuottaa kunnostamalla tai ennallistamalla luontokohteita tai suojeluhyvityksinä.

Suomessa vapaaehtoisen ekologisen kompensaation toteutukselle on säännökset kesäkuussa 2023 voimaan tulleessa [luonnonsuojelulain](#) (LSL) luvussa 11. Siellä linjataan millä toimenpiteillä hyvityksiä voi tuottaa (99 §), missä tilanteessa suojeluhyvitystä voidaan käyttää (100 §), luonnonarvojen tuottamisen vaiheet (103 §) ja millä perusteilla ELY-keskus voi tehdä heikennyksen aiheuttajalle päätöksen hyvityksen korvaavuudesta (104 §) eli ekologisen kompensaation toteuttamisesta.

Säännöksiä vapaaehtoisesta ekologisesta kompensaatista tarkennettiin 15.9.2023 [ympäristöministeriön asetuksella](#). Asetuksen säännökset koskevat heikennyksen ja hyvityksen mittaamista, mittayksikköä ja nykyarvolaskentaa sekä hyvittämisen maantieteellisiä rajoja ja joustavuutta.

[ELY-keskukset todentavat ja valvovat ekologisen kompensaation](#) luonnonarvojen tuottamista, hyvittämistä ja heikentämistä. Lisäksi ELY-keskukset arvoivat heikennyksen ja hyvityksen vastaavuutta sekä ylläpitävät luonnonsuojelun tietojärjestelmään kuuluvaa [kompensaatiorekisteriä](#).

Tämän ohjeen tarkoitus on auttaa kuntien virkahenkilöitä ekologisen kompensaation käyttöönoton valmistelussa omassa kunnassaan. Ohjeita ekologisen kompensaation käytännön toteutukseen saa luonnonsuojelulaista ja asetuksesta sekä ELY-keskuksista.

Ekologisen kompensaation toteutus edellyttää kunnalta sitoutumista ja omistajuutta

Ekologisen kompensaation edistäminen kunnassa tai kaupungissa edellyttää päättäjiltä ja virkamieshenkilöstöltä sitoutumista ekologisen kompensaation toteuttamiseen.

Ekologinen kompensatio on usein pitkä ja monitasoinen prosessi. Onnistunut toteutus edellyttää suunnitelmallisuutta ja hallinnon alojen välistä yhteistyötä kunnan eri toimijoilta kuten kaavoitukselta, hallinnolta, tekniseltä ja ympäristötoimelta.

Aloite ekologisen kompensaation käyttöön ottamiseksi voi tulla kunnan virkahenkilöstöltä tai poliittisilta päätöksentekijöiltä. Ekologinen kompensatio voi olla osa kunnan LUMO-ohjelmaa, luontoviisautta, luontoposiitivisuutta, ilmasto-ohjelmaa tai muuta ympäristöohjelmaa. Ekologisen kompensaation edistäminen on kuitenkin hankalaa ja erityisen hidasta ilman, että siitä on tehty strateginen päätöslinjaus kunnanvaltuustossa tai -hallituksessa.

Jos virkahenkilöstöllä ei ole selkeää kunnan ylimmän johdon tukea kompensatioiden toteuttamiseen, on prosessin edistäminen vaikeaa ja se saattaa esimerkiksi hidastaa kaavoitusta.

Sujuvuuden kannalta tärkeintä on tehdä virallinen päätös ekologisen kompensatioiden toteutuksesta osana kunnan strategiaa. Se antaa virkahenkilöstölle mandaatin sisällyttää ekologinen kompensatio kunnan maankäytön suunnitelmiin, kaavoitukseen ja budjetin valmisteluun.

Ekologisen kompensatioiden toteutuksen vaiheet kunnan näkökulmasta

1. Tarvitaan aloite ekologisen kompensatioiden käyttöönotosta

- Aloite voi tulla kunnassa hallinnon sisältä, poliittisilta päättäjiltä tai kunnassa toimivilta yrityksiltä tai kuntalaisilta.

2. Kootaan tietopaketti ekologisesta kompensatiosta ja arvioidaan tarvittavat toimet päätöksentekoa varten

- Ekologisesta kompensatiosta on tarjolla runsaasti yleistason tietoa. Kuntakohtaisesti on heti alkuvaiheessa mietittävä seuraavat kysymykset:
  - Mitä mahdollisesti halutaan kompensoida:
    - Maankäytön kuten rakentamisen luontohaittaa.
    - Tietyille lajille esimerkiksi liito-oravalle koitunutta haittaa.
    - Kokonaisvaltaisesti kunnan toiminnasta aiheutuvaa haittaa.
    - Kaikkien kunnassa toimivien, yritykset mukaan lukien, luontohaittaa.
  - Aikataulu:
    - Milloin tai minkä hankkeen osalta (ks. kohta 4) halutaan lähteä suunnittelemaan ekologisen kompensatioiden toteutusta?
    - Millaisia aikaviiveitä kompensatioiden toteuttamiseen liittyy? Ekologisessa kompensatiossa hyvitys pitää tuottaa ennen haittaa.
  - Henkilöstö:
    - Onko kunnassa riittävää osaamista ja onko osajilla aikaa?
    - Tarvitaanko ulkopuolista konsulttiapua?
  - Kustannukset: jos on mahdollista hahmottaa eri toteutusvaihtoehtoja, kannattaa päätöksentekoa varten tehdä erilaisten vaihtoehtojen kustannusarvioita (ks. kohta 5).

3. Selvitetään kompensatioiden mahdollisesti tarvittavat johdon ja hallinnon päätökset

- Kunnan johdon tahtotilan varmistaminen ja mahdollisimman korkean tason päätös ekologisen kompensatioiden käyttöönotosta.
- Minkä tason kompensatiopäätöksissä tarvitaan kunnanvaltuuston tai -hallituksen päätös ja mitä asioita virkahenkilöt voivat itsenäisesti valmistella?
- Esitellään tarvittaessa johdolle ja lautakunnille kompensatiosuunnitelmia hyväksyttäväksi.
- Sitoutetaan johto ja hallinto edistämään ja tukemaan kompensatioiden etenemistä toteutuksen eri vaiheissa.

4. On tehtävä linjaus siitä, mitä kunnan toiminnassa kompensoidaan

- Kohdan kaksi tietojen pohjalta on hyvä heti alkuvaiheessa tehdä yleinen linjaus kompensatioiden toteutuksen mittakaavasta:

- Kompensoidaanko vain kunnan omien hankkeiden aiheuttamat luontoheikennykset, vai kaikki kunnan alueella tapahtuva luonnon heikentäminen?
- Heikennys voi johtua esimerkiksi rakentamisesta, jossa on useita yrityksiä mukana tai vastuutaho vaihtuu rakentamisen edetessä.
- Yleiskaavan valmistelussa kompensatiota tulisi tarkastella erityisesti lieventämishierarkian välttämisen ja hyvitys pankkien näkökulmasta. Vastan ja sitten tarkemmassa kompensatiosuunnittelussa mennään lieventämiseen ja itse varinaiseen haittojen kompensatioon.
- Kompensatio voi tulla vastaan esimerkiksi:
  - Kaavoituksen yhteydessä.
  - Rakentamislupapäätöksen kohdalla.
  - Periaatepäätöksellä kaikki tai osa maankäytön muutoksista.
  - Yrityksen aloitteesta kompensoida kunnassa aiheuttamia haittoja.

5. Tarvitaan päätös rahoituksesta, sitoudutaan kattamaan kompensation kustannukset

- Kustannukset on hyvä sisällyttää hankkeen kokonaiskustannusarvioon.
- Pääsääntöisesti on niin, että mitä suurempi hanke, sitä pienempi suhteellinen osuus kustannuksista kohdistuu kompensation toteuttamiseen.
- Kuluja ja kompensation toteutusvastuuta voidaan määritellä esimerkiksi seuraavissa:
  - Tontinluovutusehdot.
  - Maankäyttösopimus.
  - Mahdollisesti rakennuslupa ja valvonta.

6. Toimivaltuuksista ja omistajuudesta päättäminen kunnan sisällä

- Kenen vastuulla on kompensation kokonaisvaltainen edistäminen kunnassa?
- Kuka kunnassa päättää ekologisen kompensatation valmistelun päätöksistä kuten luontoselvityksien tekemisestä, hyvitysalueiden hankkimisesta tai rauhoitusesityksistä kunnan budjettiin?

7. Kompensatiotyöryhmän perustaminen ja kompensatioiden toteutus viedään hankkeiksi

- Tarvitaan henkilö / henkilöt, joilla on kokonaiskuva kompensatioprosessista ja vastuu työn edistämisestä.
- Tarvitaan laajaa yhteistyötä kunnan sisällä, jossa on mukana kunnan eri toimialoja.
- Erityisesti suuremmissa kaupungeissa eri osastojen välinen tiedonkulku ja yhteistyö on varmistettava.
- Kompensatiotyöryhmässä tulisi ainakin olla:
  - Asiantuntijat poikkihallinnollisesti
    - kaavoitus
    - hallinto
    - luonnonsuojelusta ja luontotiedosta vastaavat tahot
    - viheralueiden käyttö ja hoito
    - talous
  - Kompensatiorakenteen edustajat, mikäli on tarpeen.
  - Maanomistus tai luontoarvojen tuottaja.
- Miten kompensatiotyöryhmä pitää yhteyttä valtuustoon ja valiokuntiin?

8. Viestitään kompensatioprosessin eri vaiheissa työn etenemisestä avoimesti

- Viestitään laajasti kunnan organisaation sisällä, päätöksentekijöille, toiminnanharjoittajille, kuntalaisille ja sidosryhmille millainen linjaus kompensatioista kunnassa on tehty, mitä se tarkoittaa kunnan toimijoille ja toisaalta asukkaille
- Avoin ja oikeinaikainen viestintä sujuvoittaa ekologisen kompensatioprosessin toteuttamista ja ennen kaikkea vähentää yleensä väärinkäsityksistä syntyneitä julkisia kiistoja.

9. Tehdään kompensatioprosessin tarkempi kuvaus oman kunnan linjauksen mukaisesti

- Prosessin hallinta alusta loppuun.
- Prosessien sujuvuus ehtona hyväksyttävyydelle.

10. Kartoitetaan olemassa oleva luontotieto

- Selvitä minkälaista tietoa kunnan luontoalueista on olemassa, ja mitä on jo selvitetty muita tarkoituksia varten.
  - Kunnalla on usein metsävaratietoa tai erityisesti huomioitavista laji- tai luontotyyppikohteista havaintoja, mahdollisesti paikkatietoa.
- Onko riittävästi tietoa?
  - Jos ei, mitä tarvitaan lisää?
- Voidaanko olemassa olevan tiedon pohjalta tunnistaa ne alueet, joihin täydentävät luontokartoitukset kannattaa panostaa?

11. Ennakollisten hyvitysten tuottaminen hyvissä ajoin

- Kunta voi käynnistää hyvityskohteiden kartoituksen ja ennakollisten hyvitysten tuottamisen jo ennen kuin on tietoa mihin hyvitykset käytetään.
- Hyvityssuunnitelman tekeminen on kriittinen vaihe, siinä kuvataan luontoa lisäävät toimenpiteet ja siinä arvioidaan kuinka paljon luonnonarvohehtaareja hyvitystoimenpiteet tuottavat (LSL 103 §).
- Ennakkoon toteutettuja hyvityskohteita ei ole pakko myöhemmin käyttää kompensaatiossa, eikä niihin muodostu automaattisesti pysyvää käyttö- tai suojelurajoitusta. LSL 103 §:n mukaan ”Hyvitysalueella tuotettuihin luonnonarvoihin ei sovelleta 64 ja 77 §:ssä säädettyä ilman maanomistajan suostumusta.”
- Hyvityskohteiden heikentämiskielto astuu voimaan siinä vaiheessa, kun kohteet käytetään kompensatiossa (LSL 104 §).

12. Kompensaatiossa tarvittavan luontotiedon kerääminen

- Hyvitys- ja heikennyskohteilta tarvitaan luontotyyppikohteista kuviotietoa ekologisesta tilasta (laatu x pinta-ala). Ekologisen tilan mittarit on suunniteltu sellaisiksi, että niitä olisi mahdollisimman helppo käyttää muun luontokartoituksen yhteydessä.
  - Tutkijoiden ja luontotyyppiasiantuntijoiden suosittelmien mittareiden viimeisin versio löytyy: [BOOST-hankkeen ajankohtaiset](#).
- Kompensaatiossa tarvittava tieto kannattaa liittää osaksi muuta luontokartoitusta ja esimerkiksi luontoalan konsulteilta tehtäviin tilauksiin.

13. Lisäisyys-ehdon täyttävien hyvityskohteiden tunnistaminen

- Lisäisyyden käsitteen ymmärtäminen on olennaista ekologisessa kompensaatiossa: hyvityskohteeksi soveltuvat luontokohteet, joiden ennallistaminen, hoito tai suojele ei perustu muuhun veloitteeseen. Kun luonnonarvoja tuotetaan vain ekologista kompensatiota varten, toiminta on lisäästä.
- Kunnan tulee olla tarkkana siitä, mitkä veloitteet mitäkin aluetta jo koskevat. Usein kuntien parhaat luontokohteet ovat jo osa suojelalueverkostoa tai muuten esim. kaavoituksen kautta rajatun käytön piirissä.

Liite 1. [Ekologisen kompensaaation haasteita ja avoimia kysymyksiä](#)